

**ОСОБЛИВОСТІ ЛІЦЕНЗІЙНОГО ДОГОВОРУ ТА ЛІЦЕНЗІЇ НА ВИДАННЯ
ПЕРЕКЛАДУ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ**

Тарасова І. В.,

здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: В статті розглядаються особливості ліцензій та ліцензійних договорів на видання перекладів літературних творів. Насамперед звернено увагу на істотні умови вказаних договорів, права та обов'язки сторін. Автор також розглядає можливість імплементації у національне законодавство примусових ліцензій на видання перекладів і питання, що пов'язані з цим процесом.

Ключові слова: авторське право, ліцензія, ліцензійний договір, видавничий договір, переклади, літературні твори.

Аннотация: В статье рассматриваются особенности лицензий и лицензионных договоров на издание переводов литературных произведений. Прежде всего обращено внимание на существенные условия указанных договоров, права и обязанности сторон. Автор так же рассматривает возможность имплементации в национальное законодательство принудительных лицензий на издание переводов и вопросы, связанные с этим процессом.

Ключевые слова: авторское право, лицензия, лицензионный договор, издательский договор, переводы, литературные произведения.

Annotation: In this article distinctions of licenses and license agreements for publication of the translations of literary works are regarded. Foremost, essential conditions of the noted agreements and rights and obligations of the Parties are paid attention at. The author also regards a possibility of implementation into domestic law compulsory licenses for publication of the translations and questions connected with this process.

Key words: law of copyright, license, license agreement, publishing agreement, translations, literary works.

Серед договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності найбільш поширеним у правозастосуванні є ліцензійний договір.

Ліцензійний договір є настільки популярною темою в науці авторського права, що вона вже навіть стала класичною. Серед останніх робіт можна назвати дисертації В.О. Бажанова, А.В. Кирилук, які присвячені ліцензійному договору. Але численні роботи щодо ліцензійного договору стосуються особливостей видання перекладу за ліцензійним договором або побіжно, або ж обходять зовсім.

Втім видавничий ринок у теперішній час вкрай активно створює переклади літературних творів і, відповідно, укладає ліцензійні договори з авторами щодо використання перекладів шляхом їх видання. Тому поставимо собі за мету у цій статті розглянути характерні риси ліцензійного договору та ліцензії на видання літературного твору, які стануть у нагоді при його укладанні.

Право на використання перекладу літературного твору може бути передано шляхом укладання ліцензійного договору або оформлення ліцензії як окремого документу. За ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог Цивільного кодексу та іншого закону (ч. 1 ст. 1109 ЦК України).

Істотними умовами ліцензійного договору є тип ліцензії (виключна, невиключна, одинична), авторська винагорода (розмір та порядок її виплати), строк ліцензії, територія, права на використання твору та способи його використання.

Отже, проаналізуємо особливості ліцензійного договору на видання перекладу.

Як правило, при укладенні такого договору сторони обумовлюють передачу виключної ліцензії, оскільки якщо ліцензіар залишить право видавати переклад і дозволити іншим особам видавати переклад, то це може створити конкуренцію тиражу ліцензіата. Як правило, в ліцензійних договорах про видання перекладу встановлюється навіть додатковий строк, після спливу якого ліцензіар знову може видавати переклад незалежно від ліцензіата. Наприклад, такий строк може встановлюватись починаючи від виходу у світ тиражу ліцензіата.

Передача права на використання перекладу шляхом його видання передбачає також і розповсюдження виданого перекладу, продажу на будь-яких носіях, а також доведення до загального відома публіки таким чином, щоб її представники могли здійснювати доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором (тобто розмішувати у мережі Інтернет).

Останній із згаданих способів використання включає в себе можливість створювати електронні версії перекладу. Це є важливою умовою, оскільки останнім часом доволі розповсюдженою є практика продажу електронних версій видань через мережу Інтернет або можливості надання платного доступу для читання видання он-лайн, перебуваючи на певній інтернет-сторінці.

Строк ліцензії на використання перекладу не повинен перевищувати строку дії виключних майнових прав на оригінальний твір. Виключні права на переклад діють упродовж дії прав на оригінальний твір.

Іноді в ліцензійному договорі для ліцензіата встановлюється строк, упродовж якого він повинен видати твір (переклад твору). Якщо у цей строк твір не буде видано, ліцензіат втрачає це право. Така умова може розглядатись як певне обмеження прав ліцензіата, якими він володіє упродовж строку ліцензії, але таке обмеження встановлюється у суспільному інтересі: за виключною ліцензією право

на видання та розповсюдження перекладу має лише ліцензіат і, якщо він не реалізує своє право, суспільство не матиме змогу отримати літературний твір у перекладі, оскільки ні сам ліцензіар, ні будь-хто інший не матиме права видавати переклад твору. Тому вказана умова є виправданою і відповідає інтересам суспільства.

Територією у ліцензійних договорах про видання перекладу літературного твору здебільшого визначають як «територія країн світу» або «без обмеження території». Однак очевидним є факт, що розповсюдження видання у перекладі є раціональним у тій країні чи у тих країнах, де мова, на яку зроблено переклад літературного твору, є розмовною.

Чинне законодавство України у сфері авторського права передбачає лише добровільні ліцензії, тобто ті, які видаються за волею праволодільця. Але міжнародні договори і законодавства деяких країн передбачають й примусові ліцензії, зокрема, щодо перекладів письмових творів.

Так, ч. 2 ст. V Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 р. встановлює: «Кожна Договірна Держава може своїм внутрішнім законодавством обмежити право перекладу письмових творів, але з дотриманням таких постанов. Якщо після закінчення семи років від часу першого випуску в світ якогось-небудь письмового твору, його переклад на національну мову або, у відповідних випадках, на одну з національних мов Договірної Держави не був випущений у світ володарем права перекладу або з його дозволу, то будь-який громадянин цієї Договірної Держави може одержати від компетентного органу цієї Держави невиняткову ліцензію на переклад і випуск у світ перекладеного таким чином твору національною мовою, якою він досі не був випущений у світ» [1].

Як бачимо з цього положення, примусова ліцензія може бути лише невиключною, тобто обмежити право автора самому перекладати твір чи дозволити переклад іншим особам не можна.

У Всесвітній конвенції встановлюються умови за яких може бути надано примусову невиключну ліцензію на переклад: «Така ліцензія може бути видана лише за умови, якщо той, хто клопоче про її видачу, доведе, відповідно до порядку, який діє у Державі, де порушене клопотання, що він звертався до володаря права перекладу з проханням про дозвіл на переклад і випуск перекладу у світ і що, незважаючи на вжиті ним належні заходи, його прохання не було вручене володарю авторського права, або він не міг одержати від володаря авторського права дозвіл на переклад. За тих же умов ліцензія може бути видана також у випадках, коли видання перекладу, що вже вийшов національною мовою, повністю розпродано».

Отже, примусова ліцензія можлива лише якщо особі, яка бажає отримати ліцензію, було відмовлено автором (праволодільцем) у дозволі на переклад. Така умова є цілком справедливою з огляду на те, що автор оригіналу твору (праволодільець) не може бути позбавлений права укласти ліцензійний договір на узгоджених з ним самим умовах.

Однією з країн, що імплементували положення цієї Конвенції до національного законодавства, є Велика Британія. Але примусове ліцензування на

території цієї країни отримало слабке розповсюдження. Л. Бентлі та Б. Шерман вбачають причини цього в такому: реалізація примусового ліцензування на відміну від обороту виключних прав передбачає застосування адміністративно-правових механізмів, які поглинають значно більше часу і коштів, ніж визначення змісту договору сторонами, які є вільні у своєму волевиявленні. Дійсна вартість ліцензування на використання твору піддається оцінці лише в умовах вільного ринку. Так, винагорода за передачу авторського права взагалі не може вважатися справедливою, якщо відповідна умова не була врегульована шляхом переговорів між сторонами [2, с. 454].

На наш погляд, поступове приведення законодавства України до міжнародних стандартів неодмінно призведе до включення положень міжнародних договорів про примусові ліцензії до національних нормативних актів. Але тоді постає питання про типову форму цих ліцензій, в якій будуть закріплені умови, на яких ліцензіар повинен передати права на переклад ліцензіату. Така типова форма примусової ліцензії повинна бути розроблена, якщо не на законодавчому, то хоча б на науково-практичному рівні.

На науковому та законодавчому рівні потрібно також визначити яким чином примусова ліцензія буде узгоджуватись із принципом свободи договору, який є одним із основоположних у цивільному праві.

Також у національному законодавстві повинне бути вирішене питання про визначення розміру справедливої винагороди автору оригіналу (праволодільцю) за видачу ліцензії, а також розроблений механізм забезпечення виплати цієї винагороди. Така вимога прямо встановлена у Всесвітній конвенції з авторського права: «Внутрішнім законодавством Держав будуть вжиті відповідні заходи для того, щоб забезпечити володарю права перекладу справедливую винагороду відповідно до міжнародної практики, а також виплату та переказ суми цієї винагороди за кордон, однаково як і заходи, що гарантують правильність перекладу твору» (абз. 5 ст. 5).

У науковій літературі з авторського права, а також у практичній діяльності досить поширено використовується поняття «видавничий договір», хоча у вітчизняному законодавстві не надано визначення видавничого договору.

Автори підручника за редакцією О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького визначають видавничий договір як «авторський договір, за яким автор або інша особа, що має авторське право, передає або бере на себе обов'язок створити твір і передати його для видання чи перевидання, а видавництво зобов'язується розглянути поданий твір і в разі його схвалення випустити у світ та виплатити належну винагороду автору» [3, с. 353].

В.О. Бажанов пропонує таке визначення цього договору: «видавничий договір – це вид авторського договору, на підставі якого автор або інший праволодільець (у тому числі, і спадкоємці) надає або зобов'язується надати право на використання будь-якого твору, що виражений у матеріальній формі, видавцю, який у свою чергу, зобов'язується опублікувати вказаний у договорі твір та сплатити

авторові гонорар» [4, с. 100]. Цілком погоджуємось з процитованим твердженням автора, що видавничий договір є різновидом ліцензійного договору, оскільки його предметом є надання права на використання твору. Виділення цього договору в окремий вид відбувається на підставі того, що передається саме право на використання шляхом видання твору. У Цивільному кодексі РФ видавничий договір відрізняється від ліцензійного ще й тим, що на ліцензіата покладається обов'язок розпочати використання твору не пізніше строку, що визначений у договорі (ч. 1 ст. 1287 ЦК РФ).

Такий обов'язок, що покладається на ліцензіата, є виправданим, оскільки набуття права на видання, наприклад, перекладу літературного твору, яке не реалізується в майбутньому упродовж всього строку дії виключної ліцензії перешкоджає іншим особам видавати переклад літературного твору і може бути розцінене як зловживання правом. Якщо такий обов'язок з видання твору упродовж певного строку не може бути встановлено в договорі, то можна припустити, що ліцензійний договір може бути укладено лише з метою перешкодити іншим особам видавати певний твір на визначеній території упродовж дії ліцензії, що безперечно, на нашу думку, суперечитиме суспільним інтересам.

Отже, вважаємо необхідним закріпити подібне положення у ЦК України, хоча не обов'язково в імперативній формі. Так, пропонуємо доповнити ч. 3 ст. 1109 ЦК України таким положенням: «У ліцензійному договорі, предметом якого є видання літературного твору, на ліцензіата може бути покладено обов'язок видати твір не пізніше строку, встановленого в договорі».

А.В. Кирилюк пропонує запровадити ліцензійні договори на використання літературних творів у системі договорів користування правами на об'єкти авторського права. Мета такої пропозиції – усунення подвійного правового регулювання відносин із використання літературного твору такими договорами конструкціями як ліцензійний договір на використання твору та договір про передачу виключного та невиключного права на використання твору [5, с. 5].

Не можемо погодитись із автором щодо такого висновку, оскільки предмет ліцензійного договору суттєво відрізняється від предмету договору про передачу виключних майнових прав на твір: у ліцензійному договорі права передаються у межах певного строку, після спливу строку ліцензіат втрачає право використовувати твір, а в договорі про передачу виключних прав набувач отримує майнові авторські права остаточно, він володіє цими правами, поки діють виключні права на твір. Крім того, з точки зору юридичної техніки, запровадження окремої конструкції – ліцензійного договору на використання літературного твору потребувало б виділення таких особливостей, які б принципово, суттєво відрізняли цей договір від ліцензійного договору на використання іншого об'єкту інтелектуальної власності. Особливості ліцензійного договору на використання літературного твору безумовно є, але, на наш погляд, їх недостатньо для запровадження у законодавстві нової договірної конструкції, вони лише можуть бути враховані при складенні

конкретних ліцензійних договорів у практичній діяльності.

У науковій літературі виділяються такі строки, що повинні бути встановлені у видавничому договорі: строк подання твору до видавництва, строк розгляду твору видавництвом і його схвалення чи відхилення. Автору може бути запропоновано внести до твору певні зміни, доповнення чи якісь поправки. Для цього також визначається конкретний строк. У договорі має бути передбачений строк для редагування і вичитки автором коректури твору. І, безперечно, в договорі має бути чітко визначений строк виходу твору у світ. Можуть бути вказані й інші строки, необхідні для підготовки і видання твору, наприклад, для рецензування твору [3, с. 346].

Вважаємо, що такі ж строки можуть бути встановлені у договорі щодо видання перекладу. Крім того, якщо до видання перекладу залучають автора оригіналу літературного твору, то в договорі повинен бути встановлений строк для ознайомлення автора оригіналу з перекладом його твору. Це звичайно має сенс, коли автор оригіналу знає мову, на яку перекладається твір для його видання.

Вважаємо, що у видавничому договорі на видання перекладу літературного твору повинен бути закріплений обов'язок вказувати автора і назву оригінального твору, на основі якого було створено переклад, як це встановлено у законодавстві деяких зарубіжних країн. Так, Делія Ліпчик вказує, що «ті, хто видає похідні твори (які з'явилися завдяки перетворенню існуючих творів) – адаптації, переклади, зміни та додатки, скорочені варіанти чи резюме і стислий зміст, - повинні вказувати, що йдеться про переробку твору і вказувати ім'я автора останнього». У Мексиці, наприклад, закріплено, що видавець повинен вказувати мету переробки твору, а також у будь-якому перекладі під назвою твору повинна знаходитися назва твору на мові оригіналу [6, с. 256].

Таким чином, аналіз особливостей ліцензій та ліцензійних договорів щодо видання перекладів літературних творів дозволяє зробити такі висновки. Для імплементації до законодавства України положень про примусові ліцензії на видання перекладів літературних творів потрібно вирішити: 1) питання про типову форму цих ліцензій, в якій будуть закріплені умови, на яких ліцензіар повинен передати права на переклад ліцензіату; 2) питання, яким чином примусова ліцензія буде узгоджуватись із принципом свободи договору; 3) питання про визначення розміру справедливої винагороди автору оригіналу (правоволодільцю) за видачу ліцензії, а також розроблений механізм забезпечення виплати цієї винагороди. В ліцензійному договорі, предметом якого є видання літературного твору, слід закріпити на законодавчому рівні можливість покладення на ліцензіата обов'язку видати твір не пізніше строку, встановленого в договорі. Для ліцензійного договору на видання перекладу необхідно встановити обов'язок вказувати автора і назву оригінального твору, на основі якого було створено переклад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенция от 06.09.1952, «Всемирная конвенция об авторском праве 1952 года» // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: ЛІГА: ЗАКОН Універсал-Бізнес 9.1.5., 2014.

2. Бентли Л. Шерман Б. Право интеллектуальной собственности: Авторское право / Пер. с англ. В.Л. Вольсона. СПб., Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – 535 с.

3. Право інтелектуальної власності: Академ. курс: Підручник для студентів вищих навч. закладів / О. А. Підпригора, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. С. Дроб'язко та ін.; За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – 2-ге вид., переробл. та допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 672 с.

4. Бажанов В.О. Договірні правовідносини в авторському праві : монографія / В.О. Бажанов. – Львів: ПП Сорока Т.Б., 2014. – 174 с.

5. Кирилук А.В., Ліцензійний договір на використання літературних творів (цивільно-правовий аспект) [Текст] : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. В. Кирилук ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса : [б. в.], 2010. – 20 с.

6. Липчик Д. Авторское право и смежные права / Пер. с фр.; предисловие М. Федотова. – М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. – 788 с.

УДК 349.412

ВСТАНОВЛЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ НА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ НА ПІДСТАВІ ЗАКОНУ ТА АКТІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Тоцька К. М.,

здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: Розглядаються такі підстави обмежень прав на земельні ділянки як закон і акти органів державної влади. У статті вказується, що заборонами встановлюються обмеження права власності на земельну ділянку за законом і прийнятим відповідно до нього нормативно-правовим актом. Аналізуючи заборони, автор приходиться до висновку, що на підставі акта уповноваженого на це органу державної влади також може бути встановлена заборона використання земельних ділянок.

Ключові слова: обмеження, обтяження, земельна ділянка, закон, акт органів державної влади.

Аннотация: Рассматриваются такие основания ограниченный прав на земельные участки как закон и акты органов государственной власти. В статье указывается, что запретами устанавливаются ограничения права собственности на земельный участок на основании закона и принятым в соответствии с ним нормативно-правовым актом. Анализируя запреты, автор приходит к выводу, что на основании акта уполномоченного на это органа государственной власти также может быть установлен запрет использования земельных участков.

Ключевые слова: ограничение; обременение, земельный участок, закон, акт органов государственной власти.

Annotation: We consider the following reasons to limit land rights into law and acts of public authorities. The article states that the prohibitions established limitations ownership of the land legally and adopted according to the regulatory act. Analysis of the ban author concludes that on the basis of an act authorized by the public authority as may be established ban on the use of land.

Key words: limitation; encumbrance, land, law, act of public authorities.

Однією з найактуальніших проблем цивільного права на цей час є встановлення обмежень на шляху необрунтованого, довільного та надмірного втручання держави (публічної влади) в майновий обіг із земельними ділянками. Держава не повинна довільно втручатися в діяльність учасників цивільного обороту. Відсутність законних підстав у діях державних органів щодо обмеження прав учасників цивільного обороту має визнаватися неправовим і підлягати скасуванню. Будь-яке обмеження держави припустиме лише з метою забезпечення прав громадянина, закріплених у Конституції та інших законах [2, с. 44].

Для усунення можливості надмірного законодавчого обмеження прав приватних власників, Основний Закон України у ст. 64 забороняє обмеження прав і свобод людини, крім випадків, передбачених самою Конституцією. Цією нормою закріплюються додаткові гарантії права приватної власності, у тому числі й на землю, адже в такий

спосіб встановлюється паритет між публічно-правовим і приватноправовим впливом на зазначені суспільні відносини.

Діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власник буде зобов'язаний допустити до користування його майном інших осіб лише у випадках і в порядку, встановлених законом (ч. 7 ст. 319 ЦК України).

На використання власником земельної ділянки або її частини можуть бути встановлені обмеження (ч. 1 ст. 110 ЗК України) на підставі законів, підзаконних нормативно-правових актів, актів органів державної влади, актів органів місцевого самоврядування, судових рішень, договорів, актів нотаріусів. Обтяження прав на земельну ділянку встановлюються законом або актом уповноваженого на це органу державної влади, посадової особи чи договором шляхом установлення заборони на користування та/або розпорядження, у тому числі шляхом її відчуження (ч. 1 ст. 111 ЗК України).

Отже, обтяження та обмеження права власності на земельні ділянки можуть бути встановлені на